

Programma technische bijeenkomst

- 18.50 – 18.55 Korte introductie
- 18.55 – 19.25 Reflectie experts met verduidelijkende vragen:
 - Robert 't Hart (Naris)
 - Sander Mooij (VNG)
 - Jaapjan Zuidema en Sander Walhout (Deloitte)
- 19.25 – 20.05 Vervolg vragen – bespreking – discussie
- 20.05 – 20.15 Mogelijke rode draden en suggesties voor vervolgproces

Overwegingen/stellingen 1

1. De benodigde weerstandscapaciteit (risico's) en beschikbare weerstandscapaciteit van gemeenten is met behulp van kengetallen nauwelijks vergelijkbaar. Het zelfstandig maken van keuzes, gebaseerd op de eigen uitgangspositie, is daarom het uitgangspunt.

2. De spelregels voor weerstandsvermogen en solvabiliteit hangen samen met de bereidheid van gemeenten om risico's te nemen. Beperkte buffers zorgen voor meer risico en sneller en omvangrijker bezuinigen. Hogere buffers dienen als schokdemper en zorgen voor meer tijd en ruimte om in te grijpen.

3. Door de risico's en buffers in samenhang te bekijken met de bestuurlijke keuzes vergroot je de robuustheid van de financiële positie. Als voorbeeld: Door een actief grondbeleid heb je als gemeente meer sturingsmogelijkheden en meer kansen. Met de risico's zul je rekening moeten houden in het gemeentelijk risicoprofiel. Zorg dus voor een visie over spelregels die aansluit bij bestuurlijke keuzes en maatschappelijke opgaven waarvoor de gemeente zich inzet.

4. Structurele risico's zwaarder meetellen in het gemeentelijk risicoprofiel is een mogelijkheid. Weeg in een keuze hieromtrent echter dan ook de kwaliteit van het proces om risico's te inventariseren mee.

Overwegingen/stellingen 2

5. De gemeente Arnhem hanteert grenswaarden voor de weerstandsfactor van 1,0 en 1,4. Beneden de 1,0 moeten de buffers worden aangevuld. De ruimte boven de 1,4 kan aangewend worden voor (nieuw) beleid. Hierbij zijn diverse overwegingen te maken, zoals bijvoorbeeld:

- De buffers zijn gevormd voor slechte tijden. Als dat noodzakelijk is, kun je overwegen scherper aan de wind te zeilen en tijdelijk een lagere weerstandsfactor te accepteren dan de 1,0;
- De afspraak ruimte boven de 1,4 in te zetten voor (nieuw) beleid staat op gespannen voet met de doelstelling om door toevoegingen aan de Bestemmingsreserve solvabiliteit de solvabiliteit te verbeteren.

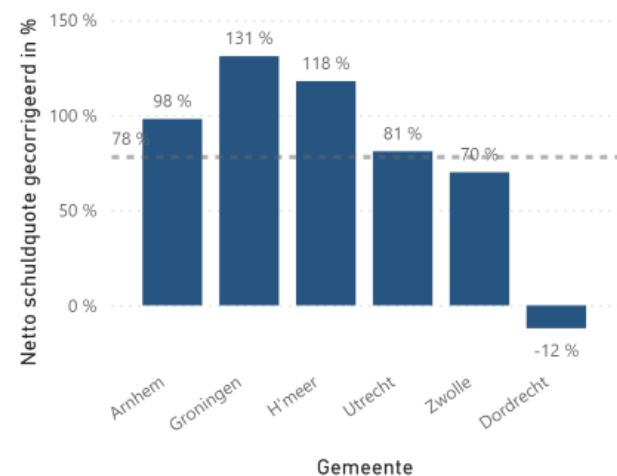
6. De financiële kengetallen solvabiliteit en netto-schuldquote zijn belangrijk. De hoogte daarvan geeft signalen over de robuustheid van de financiële positie van de gemeente. Hoge schulden maken de gemeente kwetsbaar bij rentestijgingen. Het feitelijke risico is mede afhankelijk van de mate waarin hogere rentelasten kunnen worden opgevangen. Beoordeel de hoogte van de schulden niet (alleen) in absolute zin maar (vooral) ook door na te gaan of je als gemeente op de lange termijn de rentelasten in kunt passen in de jaarlijkse begrotingen en hoe flexibel de begroting is.

7. Adequaat risicomanagement staat niet gelijk aan streven naar zo laag mogelijke risico's. Dit leidt immers tot het gevaar dat je kansen laat liggen. Van belang is blijvend te leren, zoals door belangrijke tegenvallers, bijvoorbeeld in de jaarrekening, te onderzoeken en te vertalen naar leerpunten voor de toekomst.

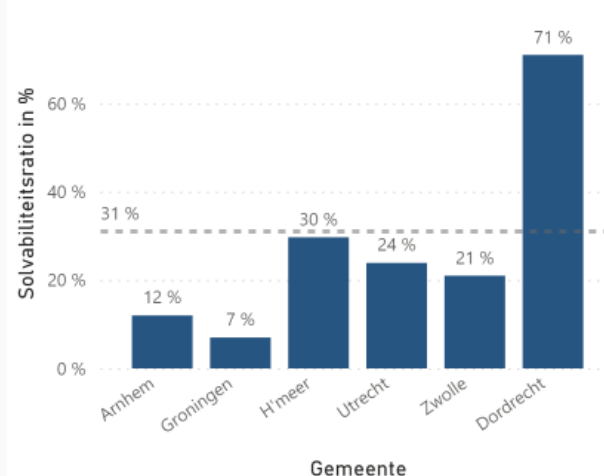
1. Gemeente die structurele risico's zwaarder wegen

Gemeente	Netto schuldquote gecorrigeerd in %	Gem. netto schuldquote vergelijkingsgroep	Vershil netto schuldquote vergelijkingsgroep	Solvabiliteits ratio in %	Gem. Solvabiliteits ratio in %	Vershil solvabiliteit vergelijkingsgroep	Grondexploitatie in %	Gem. Grondexploitatie in %	Vershil grondexploitatie vergelijkingsgroep
Arnhem	98 %	78 %	20 %	12 %	31 %	-19 %	7 %	17 %	-10 %
Groningen	131 %	78 %	53 %	7 %	31 %	-24 %	37 %	17 %	20 %
H'meer	118 %	78 %	40 %	30 %	31 %	-1 %	28 %	17 %	11 %
Utrecht	81 %	78 %	3 %	24 %	31 %	-7 %	5 %	17 %	-12 %
Zwolle	70 %	78 %	-8 %	21 %	31 %	-10 %	10 %	17 %	-7 %
Dordrecht	-12 %	78 %	-90 %	71 %	31 %	40 %	6 %	17 %	-11 %

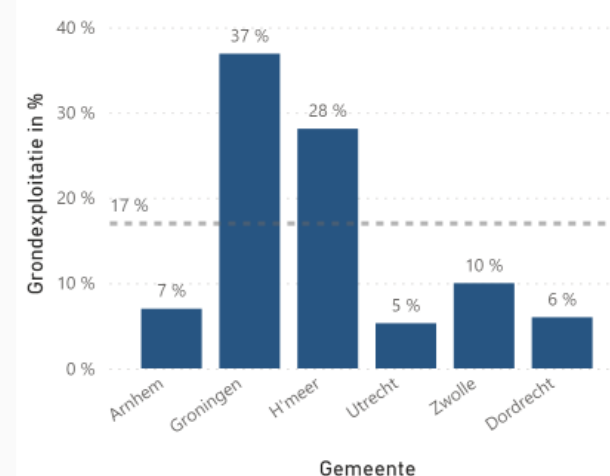
Netto schuldquote gecorrigeerd in % per Gemeente

Solvabiliteitsratio in % per Gemeente

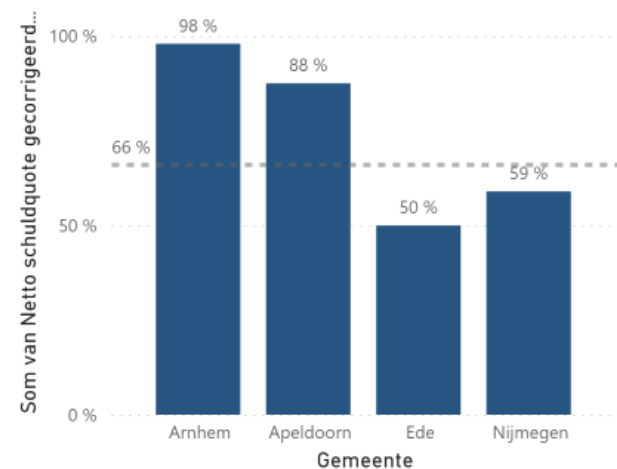
Grondexploitatie in % per Gemeente

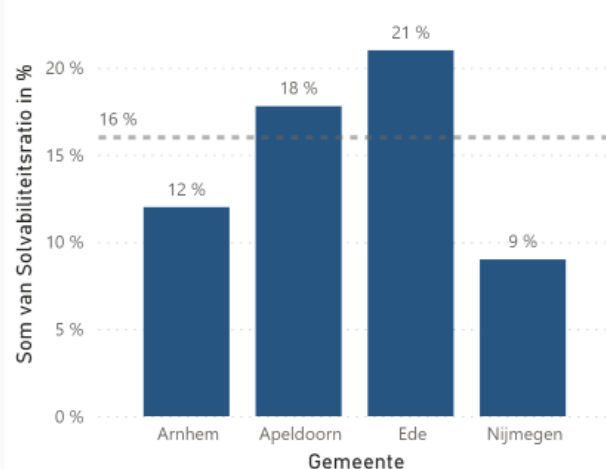
2. Gelderse grote vier gemeente

Gemeente	Netto schuldquote gecorrigeerd in %	Gem. Netto schuldquote gecorrigeerd in %	Verschil netto schuldquote vergelijkingsgroep	Solvabiliteitsratio in %	Gem. Solvabiliteitsratio in %	Verschil solvabiliteit vergelijkingsgroep	Grondexploitatie in %	Gem. Grondexploitatie in %	Verschil grondexploitatie vergelijkingsgroep
Arnhem	98 %	66 %	32 %	12 %	16 %	-4 %	7 %	18 %	-11 %
Apeldoorn	88 %	66 %	22 %	18 %	16 %	2 %	1 %	18 %	-17 %
Ede	50 %	66 %	-16 %	21 %	16 %	5 %	27 %	18 %	9 %
Nijmegen	59 %	66 %	-7 %	9 %	16 %	-7 %	27 %	18 %	9 %

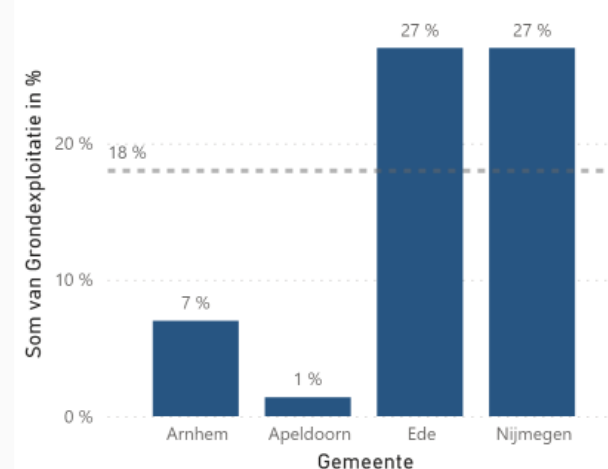
Netto schuldquote gecorrigeerd in % per Gemeente

Solvabiliteitsratio in % per Gemeente

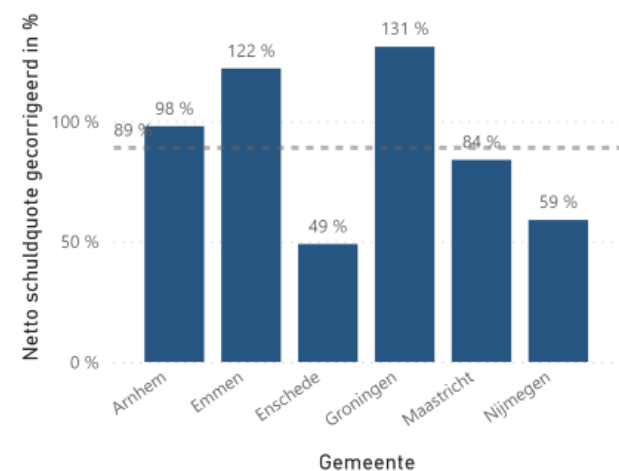
Grondexploitatie in % per Gemeente

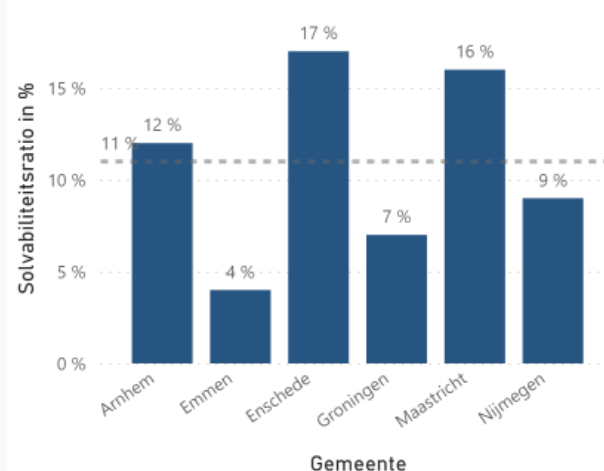
3. Vergelijkingsgroep Deloitte

Gemeente	Netto schuldquote gecorrigeerd in %	Gem. Netto schuldquote gecorrigeerd in %	Vershil netto schuldquote vergelijkingsgroep	Solvabiliteitsratio in %	Gem. Solvabiliteitsratio in %	Vershil solvabiliteit vergelijkingsgroep	Grondexploitatie in %	Gem. Grondexploitatie in %	Vershil grondexploitatie vergelijkingsgroep
Arnhem	98 %	89 %	9 %	12 %	11 %	1 %	7 %	16 %	-9 %
Emmen	122 %	89 %	33 %	4 %	11 %	-7 %	8 %	16 %	-8 %
Enschede	49 %	89 %	-40 %	17 %	11 %	6 %	5 %	16 %	-11 %
Groningen	131 %	89 %	42 %	7 %	11 %	-4 %	37 %	16 %	21 %
Maastricht	84 %	89 %	-5 %	16 %	11 %	5 %	2 %	16 %	-14 %
Nijmegen	59 %	89 %	-30 %	9 %	11 %	-2 %	27 %	16 %	11 %

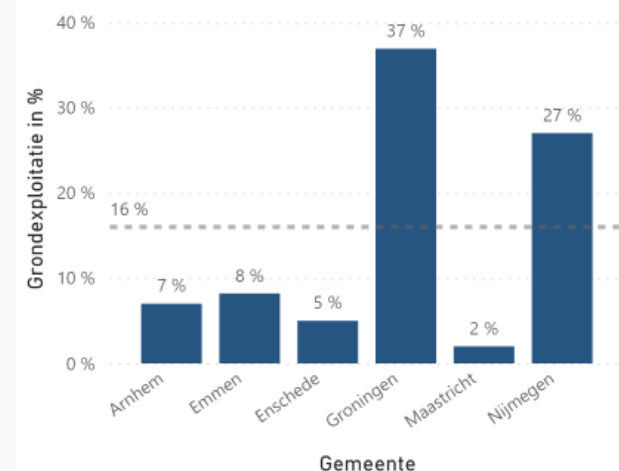
Netto schuldquote gecorrigeerd in % per Gemeente

Solvabiliteitsratio in % per Gemeente

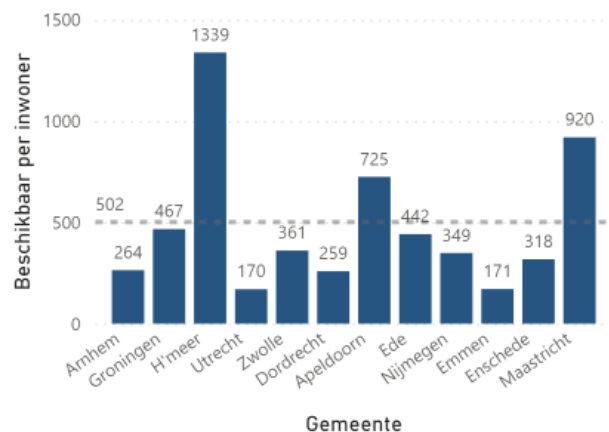
Grondexploitatie in % per Gemeente

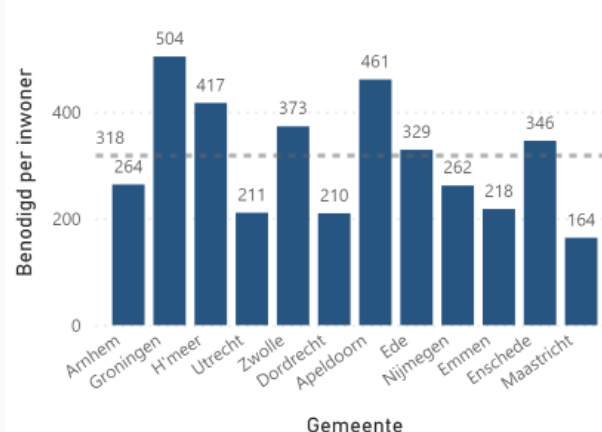
Vergelijking beschikbaar / benodigd per inwoner

Gemeente	Beschikbaar per inwoner	Gem. Beschikbaar per inwoner	Vershil beschikbaar vergelijkgroep	Benodigd per inwoner	Gem. Benodigd per inwoner	Vershil benodigd vergelijkgroep	Vershil beschikbaar - benodigd (gemeente)
Arnhem	264	502	-238	264	318	-54	0
Groningen	467	502	-35	504	318	186	-37
H'meer	1339	502	837	417	318	99	922
Utrecht	170	502	-332	211	318	-107	-41
Zwolle	361	502	-141	373	318	55	-12
Dordrecht	259	502	-243	210	318	-108	49
Apeldoorn	725	502	223	461	318	143	264
Ede	442	502	-60	329	318	11	113
Nijmegen	349	502	-153	262	318	-56	87
Emmen	171	502	-331	218	318	-100	-47
Enschede	318	502	-184	346	318	28	-28
Maastricht	920	502	418	164	318	-154	756

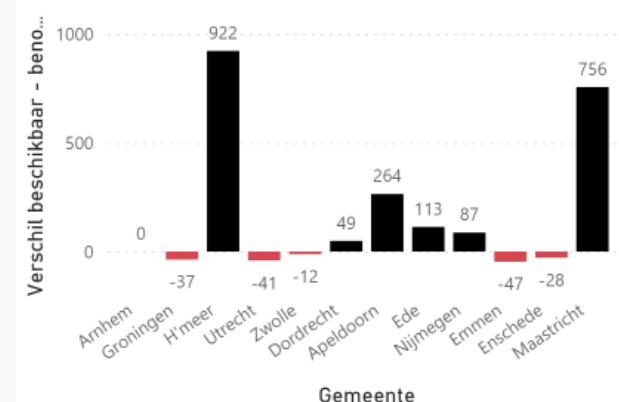
Beschikbaar per inwoner per Gemeente

Benodigd per inwoner per Gemeente

Vershil beschikbaar - benodigd (gemeente) per Gemeente

Voorbeeld 1

Tegenvaller van beperkte omvang doet zich voor

Tegenvaller kan worden opgevangen binnen de begroting bijv. via de post onvoorzien. Als de tegenvaller zich ook volgende jaren voordoet wordt dit besproken bij de Perspectiefnota en verwerkt in de MJPB

Voorbeeld 2

Tegenvallers van aanzienlijke omvang doen zich voor en leiden bij de jaarrekening tot tekorten. Ook kan het hierbij gaan om tegenvallers die meerjarig tot tekorten zullen leiden.

Tekorten leiden tot een daling van de aanwezige risicobuffers met name algemene reserve en reserve grondexploitaties. Wanneer de tekorten naar verwachting zich ook volgende jaren voordoen moet er meerjarig worden bezuinigd. Wanneer de buffers voor risico's beneden het gewenste niveau komen moeten deze worden aangevuld. Door de aanwezigheid van risicobuffers is er tijd om bezuinigingen voor te bereiden en eventuele frictiekosten op te vangen.

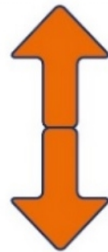
Voorbeeld 3

Tegenvallers van zeer grote omvang doen zich voor en leiden bij de jaarrekening tot tekorten. Ook kan het hierbij gaan om tegenvallers die meerjarig tot tekorten zullen leiden.

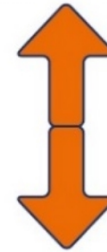

De tekorten leiden wellicht tot vrijwel volledige uitputting van de aanwezige risicobuffers. Om de financiële problemen op te vangen moeten ook andere bestemmingsreserves worden ingezet waarmee het niet langer mogelijk is om de gemeentelijke doelstellingen die hieraan gekoppeld waren te bereiken. Wanneer de tekorten naar verwachting zich meerjarig zullen voordoen vergt dit op korte termijn grote bezuinigingsoperaties en de noodzaak de risicobuffers aan te vullen.

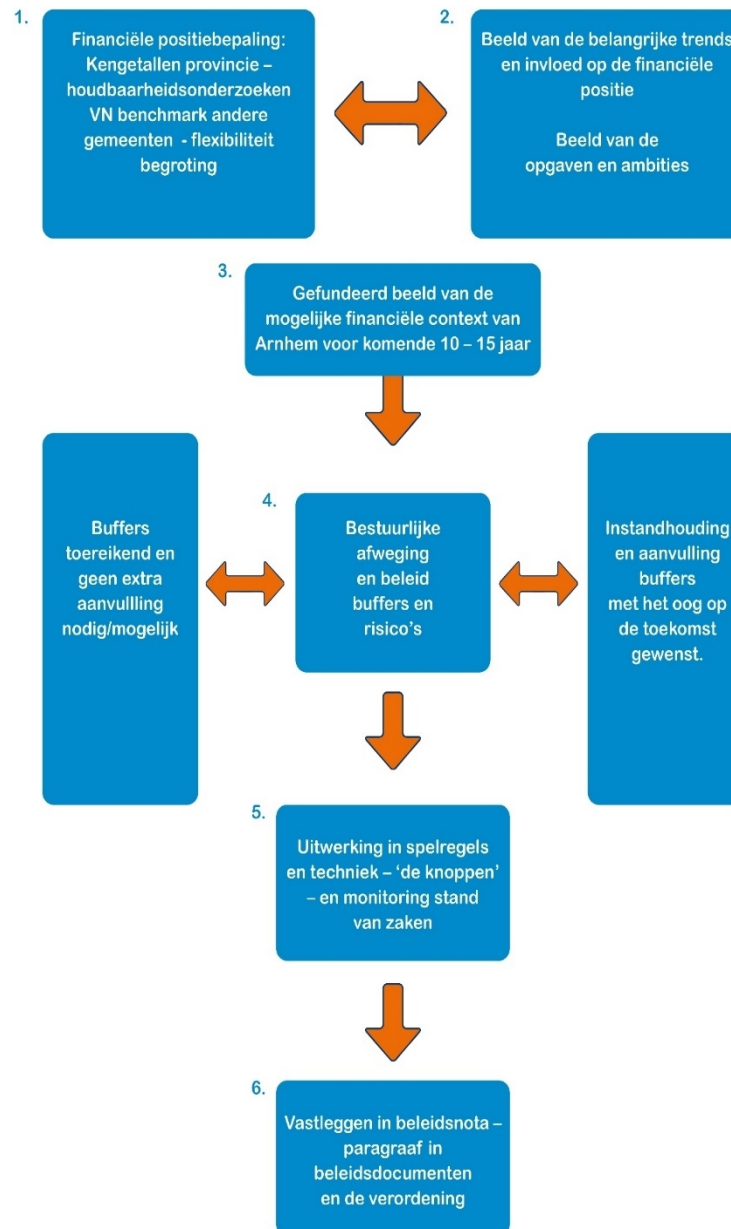
Robuustheid van de
MeerJarenProgrammaBegroting
(en het gemeentelijk grondbedrijf)

Robuustheid buffers voor
risico's – beschikbaar
weerstandsvermogen
(met name algemene reserve
en bestemmingsreserve
grondexploitatie)

Robuustheid van de balans:
buffers overige onderdelen
eigen vermogen (met name de
bestemmingsreserve solvabiliteit
en overige bestemmingsreserves)
en mate waarin de gemeente
schulden heeft (schuldquote)

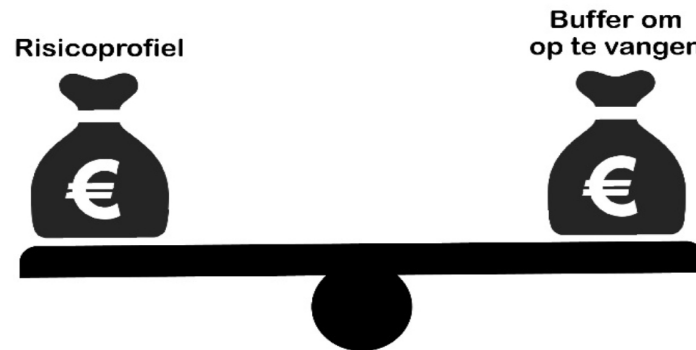
UITWERKING via de techniek - aan welke knoppen kunnen we draaien? met voorbeelden

Draaien aan de knop van het **risicoprofiel**:

- Wijzigen van zekerheidspercentage 90%
- Meerekenen van structurele risico's voor twee jaar
- Grondbedrijf nieuwe lijn van project- en portefeuillerisico's

Draaien aan de knop van de **buffers**:

- Niet of wel de BR solvabiliteit erbij betrekken
- Wel of niet aparte buffer voor onbekende risico's – zwarte zwanen

Draaien aan de knop van de **weerstandsfactor**:

- De hoogte van de weerstandsfactor – hoger of lager
- De hoogte van de ondergrens en noodzaak tot bij storten
 - De hoogte van een bovengrens en wel of niet mogelijkheid in te zetten voor nieuw beleid
 - Mogelijkheden wanneer de weerstandsfactor tussen de boven- en ondergrens zit
- Werken met een beoordelingstabel zonder afspraak ruimte voor beleid
- In samenhang beoordelen met andere kengetallen met name solvabiliteit

schuldquote

Overige kengetallen!

Draaien aan de knop van **solvabiliteit en andere kengetallen**:

- Kiezen voor een onder- en bovengrens voor solvabiliteit
- Geen onder- en bovengrens voor solvabiliteit
- Kiezen voor een bovengrens voor de schuldquote

Gezonde
solvabiliteit

Kengetal	Gelders gemiddelde	Waarde Arnhem	Categorie A	Categorie B	Categorie C
1. Netto schuldquote	67%	107%	<90%	90-135%	>135%
2. Netto schuldquote gecorrigeerd	59%	98%	<90%	90-135%	>135%
3. Solvabiliteitsratio	30%	12%	>50%	20-50%	<20%
4. Grondexploitatie	9%	7%	<20%	20-35%	>35%
5a. Structurele exploitatieruimte Begr	0,20%	-3,00%	Begr en MJR > 0%	Begr of MJR > 0%	Begr en MJR < 0%
5b. Structurele exploitatieruimte MJR	0,11%	2,00%			
6. Belastingcapaciteit	104%	98%	<95%	95-105%	>105%
7. Weerstandsvermogen	1,73	1,00	> 1,0	0,8 - 1,0	< 0,8

<i>Beschikbaar per inwon.</i>			<i>Solvabiliteit</i>	
Arnhem	€ 264	9	12	9
Groningen	€ 467	4	7	11
Haarlemmermeer	€ 1.339	1	30	2
Utrecht	€ 170	12	24	3
Zwolle	€ 361	6	21	4
Dordrecht	€ 259	10	71	1
Apeldoorn	€ 725	3	18	6
Ede	€ 442	5	21	4
Nijmegen	€ 349	7	9	10
Emmen	€ 171	11	4	12
Enschede	€ 318	8	17	7
Maastricht	€ 920	2	16	8